Onor. Cititorĭ,

Unul din mijloacele însemnate de răspîndire a culturei este publicistica. Şi „Arhiva" de 22 de ani a îndeplinit acest rol din două puncte de vedere, şi anume: de a încuraja tinerele vlastare ale ştiinţei şi literaturei romîneşti, prin publicarea lucrărilor lor în „Arhiva", pe lîngă autorităţile ştiinţifice şi literare recunoscute, şi de a împărtăşi aceste lucrări publicului prin stăruinţa existenţei la viaţă continuă a acestei reviste.

Aţi primit regulat numerele pînă acum şi vă rugăm mult a ne trimite abonamentul Dv. pe care am contat.

Sînt cunoscute sentimentele de care sînteţi însufleţit pentru răspîndirea şi încurajarea culturei romîneşti şi sperăm că nu ne veţi expune la pierderi cu neplata abonamentului D-v.

Administraţia.

Bibliografie

Ioan C. Filitti.—Aşezămîntul cultural al mitr. Dositei Filitti, Bucureşti 1911.

D. Anghel.—Fantome. Bucureşti 1911. Pr. 2 lei.

I. Antonovicĭ şi Gr. Creţu.—Tipografiile, xilografiile, librăriile din Bărlad. Bucureşti. Pr. 50 b.

Dr. C. Ionesco.—Contributions à la faune terrestre de Roumanie. Jassy, 1911.

N. L. Cosmovicĭ.—Contribution à l'étude de la faune des rotifères de Roumanie. Jassy 1911.

Dr. Hurmuzescu.—Invăţămîntul ştiinţific superior. Iaşi. 1911.

I. Găvănescul.—Organizarea vieţii studenţeşti. Iaşi. 1911.

Autorii care doresc a li se anunţa volumele sînt rugaţi a le trimite revistei. Unele se vor recenza.

Rugăm plata abonamentului

ARHIVA

Organul Societăţii Ştiinţifice şi Literare
DIN IAŞI

Anul XXII — **No. 9 şi 10.** — **Noem. şi Decem. 1911**

Postelnicul Arghire Cuza şi Vornicul Gh. Cuza

(FRAŢI)

Arghire Cuza. Postelnicul (1758 Mart 5—25 Dec. 1826) este al doilea fiu al spatarului Ioniţă Cuza; s'a născut la 1758 Mart 5. Creşterea şi-a primit'o în casa părintească, fiind dat la dascalĭ ca şi fratele său Niculachi. In 1779 Maiu 1, cînd Arghire Cuza cumpără în Coţărleşti cîte 18 parale şi o leţcae stînjinul de la Cazan, nu e pomenit cu nicĭ un titlu de boerie, ci numaĭ „Arghire fiul dumisale răposatuluĭ Ion Cuza spatar". Era tînăr de 21 anĭ şi nu căpătase nicĭ un titlu de boerie. Fratele său maĭ mare *Niçulachi Cuza* se căsătorise în acest an la Fălciu cu Nastasia, fata luĭ Vasile Adam paharnicul, aşa că pentru regularea tuturor afacerilor de la Vasluĭ, procese de moşiĭ, desbătutul moşiilor de la Hotin, toate acestea cad în sarcina luĭ Arghire Cuza, care astfel a rămas să se îngrijască de fraţiĭ şi surorile sale maĭ micĭ. Cătră 1781 Maĭ 1 vine o socoteală între ceĭ 4 fraţĭ Cuzeştĭ Neculaĭ, Gheorghe, Ion şi Arghire, pentru datoriile ce are a lua şi a da. După moartea luĭ Ion Cuza spatarul au rămas datoriĭ de plătit în sama moştenirii, care trebuiau să cază asupra celor 4 fraţĭ Cuzeşti, cari trăiau în 1781. Datoria rămasă era în sumă de 2887 leĭ, desfăcută în 1000 leĭ de plătit suroriĭ lor Catrinei şi 1897 leĭ moşuluĭ lor Vasilachi Cuza, care dăduse „în trebuinţele caseĭ noastre" şi 90 leĭ hacul preoţilor şi dascalilor. Se cercetează sinetele răposatuluĭ lor părinte şi se găsesc sinete în valoare de 1269 leĭ; atuncĭ fraţiĭ pentru a înlesni fratelui lor putinţa plăţeĭ i-au dat luĭ toată averea mişcătoare, preţeluită la 1299 leĭ, şi care consista din următoarele părţĭ: un rădvan (100 leĭ), o leftică (145), o cămară (32), un car mocănesc (28), 2 telegarĭ (70), doĭ boĭ marĭ (30), o vacă mînzată (3), 2 armăsarĭ marĭ (110), treĭ bivolĭ mânzaţĭ (27), 2 berbecĭ marĭ (6), 2 capre marĭ (3), 2 ţapĭ marĭ (4), un ţap ed (60 banĭ) 2 ţapĭ marĭ (2).

2 cărlanĭ (2), o mioară (1 leu), un cal tretin (20), un armăsar
turcesc (110), 3 părechĭ cuțite de argint cu lingurile lor (8), un
ceasornic mare de masă (70), un ceasornic de sin mic (60),
un capot roș (35), locul caselor din Iașĭ (408 leĭ) o butcă (25).
Ne maĭ ajungind pentru plata tuturor datoriilor 427 leĭ, ceĭ 4 frațĭ se
obliga a le plăti, dînd luĭ Arghire Cuza cîte 106 leĭ și 90 banĭ;
tot așa se obligă dacă de la debitorĭ nu se vor putea incasa alțĭ
692 leĭ, tot eĭ să-ĭ răspundă (pg. 285).

Acest izvod de răfuială arată modesta stare a fiilor luĭ Io-
niță Cuza. Moșiile de la Hotin se desbăteau, dar veniturĭ nu
puteau incasa, și datoriile relativ micĭ, abia se puteau urni de
toțĭ frațiĭ. Dar maĭ reese din acest izvod că Arghire Cuza și-a
căpătat asupra fraților săĭ acea întâitate în răfuiala tutu-
ror socotelelor de familie. Și cum frațiĭ luĭ erau minorĭ Ar-
ghire Cuza și-a ridicat proteste contra lăcomieĭ și acăpărăreĭ lu-
cruluĭ frățesc.

Dacă in 1781 Maĭ 1 el n'avea incă un titlu de boerie, in a-
celași an capătă caftanul de *pitar*, cum il găsim in cartea gos-
pod a luĭ C. D. Moruzi Vodă din 1781 Noem. 4, prin care se
pune soroc *pitaruluĭ* Arghire Cuza ca la 17 Noembrie să vină la
divan cu scrisorĭ in pricina cu Zoița luĭ Ștefan Anastasă pen-
tru Canțirești (Uricar XXII 250). Procesul se judecă de domn la
7 Dec. 1781 și pitarul Arghire Cuza pierde procesul „iar in hotarul
Canțireștilor să nu se amestece" (Surete ms. XXI 451). Cind i se
dă caftanul de *pitar*, Arghire Cuza avea 23 de anĭ, și i se dă ran-
gul de același domn, care cu 3 anĭ înainte descăpățînase pe tă-
tăl său. De aicĭ incolo Arghire Cuza va fi găsit îmbrăcînd dife-
rite caftane de boerie până la 1829 cind moare, in vristă de 71 anĭ.

In 1783 April 12 Arghire Cuza e tot biv vel *pitar*, cind
capătă danie în Buhăeștĭ de la Lefter Ciujde, el și femeea luĭ
Ilinca, pentru multă facere de bine „scutindu-mă de bir și puin-
du-mă la dajdie" (Iorga Doc. VI, 167).

Supt domnul următor Alex. C. Mavrocordat (1782 Iunie,
1785 Ian.) Arghire Cuza e inaintat *stolnic* și-l găsim ca *biv vel
stolnic* in 1785 Noembrie 13, cind capătă de la A. I. Mavrocor-
dat dreptul de dijmă in Crăciuneștĭ (Idem VI, 167 aicĭ cf. scri-
soarea adusă sub No. 75 ca din 1780).

In ocupația rusască și austriacă dintre 1788 — 1792 diva-
nul Cnejieĭ Moldoveĭ rădică pe Arghire Cuza la rangul de *ser-
dar*, in care rang fiind, căpătă o danie in 1789 Febr. 15 in Cră-
ciuneștĭ de la feciorii Anastasieĭ, ce lăsase cu limbă de moarte
ca să lese danie la ficiorii luĭ Ioniță Cuza spatarul, avind multe
facerĭ de bine de la dinsul, iar tatăl donatorilor fiind ingropat
in Glodenĭ la biserica luĭ Ioniță Cuza (Idem VI, 168). Tot din
1789 Mart 6 este sinetul luĭ Arghire Cuza serdar (idem VI, 168).
Ca *serdar* il intilnim și in 1791 Febr. 6, cind cumpără cu cîte un leu
stînjinul de pămînt in Cotărleștĭ și Golăeștĭ de la Ioniță Aga-

ricĭ. In 1782 Iulie 3 *serdarul* Arghire Cuza cere judecată la di-
van cu Sturzeștiĭ pentru țiganiĭ rămașĭ moștenire de la Ilinca
Cuzoaea strămoașa sa, jupâneasa luĭ Miron Cuza logofătul, cum
și pentru moșia Toderenĭ, ce voesc Sturzeștiĭ a o vinde la Sul-
tan mezat. Todireniĭ pol sat, venise la împărțală în partea Saf-
teĭ Cuzoaea spătăreasa, și rău se acolisise Sturzeștiĭ s'o vinză
(pg. 270).

Supt Alex. Moruz găsim pe Arghire Cuza tot sardar, Mihail
Suțu (1793 Ianuar—Maĭ 1795), Arghire Cuza se rinduește isprav-
nic la Vasluĭ, in care calitate il vedem judecind pricina pentru Cră-
ciuneștĭ intre niște răzeșĭ la 8 Martie (idem VI, 171), in care
moșie era și el proprietar și maĭ căpătase de la fratele său
maĭ mic Ioan—era de 25 de anĭ—pentru 250 leĭ partea sa de
ocină din Crăciuneștĭ. Tot atuncĭ, la 14 Febr. 1783, Arghire
Cuza biv vel serdar capătă danie un loc de crișmă de 12 stîn-
jenĭ lung și lat la Oncештĭ, de la preutul Neculaĭ din Călugărenĭ
(pg. 286). Tot ca ispravnic de Vasluĭ, avînd coleg pe C. Roset
biv vel clucer sint rînduițĭ de Vodă in 10 April 1793 să cerce-
teze pricina de hotară intre Micleștĭ și Popeștĭ de la Vasluĭ
(Surete ms. VIII 468). După aceste serviciĭ făcute il căftănește
căminar in 1793 cum il și intilnim in scrisoarea luĭ Gherasim
Canta către Arghire Cuza *căminar* pentru dizbătutul moșieĭ Băr-
boșiĭ de la Neamț, unde era așezarea luĭ Miron Costin logofă-
tul. In 1795 Maĭ 12 *căminarul* Arghire Cuza cumpără părțĭ la
Crăciuneștĭ de la urmașiĭ luĭ Fărimă. In același an Maĭ 17 se
cercetează hotarele moșieĭ Schee de la Vasluĭ a Zoițeĭ Ciure
despre Tatomireștĭ a căminaruluĭ Arghire Cuza (Uricar XXI,
320): iar in 7 Aug. 1795 Arghire Cuza căminar și cu ispravni-
ciĭ de Vasluĭ e rînduit să delimiteze vatra tîrguluĭ și moșia Vas-
luiuluĭ, dăruită de Suțu Vodă luĭ C. Ghica (Surete ms. XII, 175).

In 1796 Mart. 13, Alex I. Calimah rînduește pe ispravniciĭ
de la Vasluĭ să hotărască părțile luĭ Arghire Cuza biv vel că-
minar de la Căueștĭ, Golăeștĭ, și Crăciuneștĭ.

In 1799 Maiu 15 Arghire Cuza e tot *căminar*, cind cum-
pără de la Radul Handoca din Borăștĭ parte in Crăciuneștĭ (Iorga
doc. VI, 171).

Abia in 1800 il intilnim ban supt C. A. Ipsilant Vodă,
cum cetim in cartea de judecată din 1800 Sept. 18, prin care
banul Arghire Cuza e dat rămas in procesul avut cu răzeșiĭ de
Poeni, Medeleni, Cuibăreștĭ și Godineștĭ, de la Tecuci, unde banul
le luase in tărie veniturile. In desbaterea acestuĭ proces boerii
divaniștĭ au cercetat 36 acte vechĭ de proprietate [1] (Surete ms.
VII, 477-487).

---

1). De aceia socotim greșit tipărit anul la documentul de sub No. 119
cu data de 19 Iulie 1798, cind e pus Arghire Cuza ban: cred a fi 1799 (N. Iorga
doc. VI, 172), cind Arghire Cuza face schimb cu serdar I. Roset luind Raho-
teștiĭ pentru un loc de casă din Iașĭ Muntenime de sus *(Copou)*.

Arghire Cuza a stat ban între 1800-1816, cînd e rădicat la rangul de *vel spatar*.

In 1801 Maiu 22, banul Arghire Cuza capătă danie în Golieștĭ de la T. Carp călugăr; (Iorga, doc. VI, 171). In 1802 April 1, Arghire Cuza ban își împarte țiganiĭ cu frațiĭ săĭ (pg. 304). In 1805 Martie 19 Arghire Cuza ban se judecă cu mănăstirea Făstăciĭ pentru un iaz, ce-ĭ îneacă fînațul de pe moșia Călugărenĭ (pg. 286).

In 15 Dec. 1805 frațiĭ Ilie și Ioan Vârnav dau vechilime luĭ Arghire Cuza ban ca el să desbată procesele ce le au pentru țiganĭ și moșiĭ, avînd a trage pentru sine din moșie a treia parte iar din țiganĭ pe jumătate (Iorga doc. VI. 172).

In 1806 Ianuar 31 și Febr. 15 avem cercetările făcute la Călugărenĭ (Vasluĭ) în pricina dintre Arghire Cuza ban și Gh. Cuza căminar, frațĭ (pg. 277, 278); în 27 Martie 1806 Alex. Moruzi rânduește să deosebească părțile răzeșilor de ale luĭ Arghire Cuza ban în Crăciuneștĭ. Răvașul luĭ Balș către Arghire Cuza ban e din 9 Aug. 1806.

In 1807 banul Arghire Cuza cumpără în Golăeștĭ, cîte 10 leĭ pămîntul; în 4 Ianuarie de la Gligoraș Gandul, în 10 Febr. de la urmașiĭ luĭ Petre Golăĭ, și el fiind răzeș vechiu și maĭ avînd toate celelalte părțĭ ale Golăeștilor (Iorga, doc. VI, 173).

In 1809 Arghire Cuza banul tot cumpără, în 26 Iunie la Cotîrleștĭ cîte 6 leĭ stânjenul, în 20 Iulie la Crăciuneștĭ cîte 8 leĭ stânjenul.

In 1810 Iunie 14, îl găsim pe Arghire Cuza ban chemat la divan în pricina de judecată ce are cu fratele său căminar Gh. Cuza pentru Călugărenĭ, amenințîndu-l „că divanul bine va răportui curgere pricinii către Escelența sa d. Senator" (pg. 297).

In 1811 banul Arghire Cuza se judecă cu vornic T. Balș pentru 5 moșiĭ de la Vasluĭ, părinteștĭ ale sale: Băloșeștĭ, Golăeștĭ, Cotarleștiĭ, Crăciuneștiĭ și Cononov (23 Febr.); schimbă pămînt cu Timofte Mogăldea, luînd din Alexeștĭ „fiind maĭ aproape de casele noastre, unde trăim cu așezările în satul Borăștĭ" (16 April); se cercetează de banul Andronachi Donicĭ pricina pentru Golăeștĭ, cînd se aduc uricile vechĭ de la Stefan cel Mare din 1488 Ghenar 9 (19 April); scrisoarea Zoițeĭ Balș către boerul hotarnic ban Andronachi Donicĭ în chestia hotarelor cu Arghire Cuza ban e din 6 Sept. (Iorga doc. VI, 175 și 136, 139).

In 1812 Oct. 14 avem scrisoarea luĭ Petre Strătulat cu afacerea moșiilor cu vorniceasa Zoița Balș.

Venind în scaun Scarlat Alex. Calimah, îl vedem pe Arghire Cuza ridicat la rangul de *spătar*, în care boerie îl găsim figurînd până la 1823, în care timp cumpără în Golăeștĭ de la Simina Popa (26 April 1816), se judecă cu locuitoriĭ din Golăeștĭ și Cotărleștĭ pentru niște sămănăturĭ (24 Iunie 1816), judecă împreună cu Iordachi Rășcanu căminar pricina între Ileana Climenteoae pităreasa și Catrina Ciolănița (20 Iulie 1816; Uricar XXI. 333); în Sept. 1816 i se dă întăritură domnească în pricina cu răzeșii pentru moșia Albeștĭ (Surete ms. XV, 297/303), maĭ cumpără în Golăeștĭ cîte 20 leĭ stânjenul de la pr. Gh. Ciurbă. (6 Martie 1817); se judecă pentru Todereștĭ (17 Ianuar 1817, pg. 289); schimbă cu răzeșiĭ, dîndu-le din Pungeștĭ, Luceștĭ și Groseștĭ și luînd stînjen pentru stînjen în Golăeștĭ și Negreștĭ (12 Maiu 1817), e amenințat cu plata de ciubote și „rădicat pe sus" în pricina cu Zoița Balș (12 Iulie 1817); dă vechilime împreună cu frații și nepoțiĭ săĭ ofițeruluĭ rosienesc Gh. Duca și descopere adevărul în pricina moșieĭ Costeștiĭ din Basarabia, luată danie cu înșelăciune de medelnicerul Lupu Rusu, ginerele său (6 Noem. 1823, pg. 289).

Arghire Cuza se găsește *postelnic* între 1824 și 1826 Dec. 25, cînd moare, cum afirmă fiul său Iordache Cuza agă în jalba către domn din 11 Martie 1817 „părintele meu, postelnic Arghire Cuza în trecuta lună Dichiv, în 25 zile, întâmplînduisă săvârșirea vieții" (Iorga Doc. VI, 179).

Arghire Cuza a petrecut cît-va timp în Basarabia pe vremea bejenieĭ, în care timp Zoița Balș îĭ încalcă moșiile de la Vasluĭ. Se vede că Arghire Cuza a căzut greu bolnav în 1824 toamna, căcĭ în jalba sa către domn din 27 Oct. 1824, el abia se iscălește și din tonul jalobeĭ se vede sentimentele publice de care era însuflețit bătrînul postelnic—avea acum 66 anĭ—„Măria ta este domn patriot și știut este măriĭ tale că ceĭ tarĭ pe ceĭ slabĭ îĭ împilează. Destul este de cînd se lănțuește această pricină".

In 1825 Ghenar 18, Arghire Cuza post e chemat în judecată de alțĭ boerĭ Cuzăștĭ, frațĭ și nepoțĭ că ar fi luat pentru sine moșia Costeștĭ de la Hotin, dîndo zestre uneĭ fete a sale măritată cu un ofițer rosienesc, (pg. 290).

La 13 Maiu 1825 are proces cu Iordachi Cumpănă Poroșnic pentru Borăștĭ (pg. 296), aceaș an Arghire Cuza post. împreună cu frațiĭ și nepoțiĭ săĭ deschid proces Balșăștilor pentru Rucșinul dela Hotin (pg. 290); în 30 August 1826 post. Arghire Cuza e chemat la divan de Sf. Dumitru în pricina a 100 de stînjenĭ din Trohanĭ, Tutova (pg. 291).

In afară de legătura cu pămîntul, în care am urmărit persoana luĭ Arghire Cuza, bătrînul vel postelnic s'a interesat și de trebile publice, însuflîndu-se de acel duh de reformă al veaculuĭ, de iubirea de redeșteptare și înălțare a țăriĭ, fiind partizan al domeniilor pămîntene, și avînd credință că la urma ur-

mei trebuesc oameni noi, cari să surpe nedreptățile, cum reesă din jalba dată lui Ioniță Sturza în 1824.

In raporturile sale cu familia, de și Neculai Cuza de la Bărboșii Fălciului era frate mai mare, dar stînd mai departe de Iași, apoi răslețit de cuibul Cuzeștilor, socotindu-se de cei ai lui ca un exilat acolo în codrii Bărboșilor, Arghire Cuza a luat pe sama lui desbaterea și alegerea moșiilor părintești de la Hotin; a purtat procese, a preîntimpinat cheltuelele, așa că a strîns în juru-i și dragostea familiei dar și incriminările frățești; vorba ceia umblînd cu miere și-a lins mai mult degetele pentru sine.

Arghire Cuza moare în ziua de Crăciun 1826, încunjurat de dragostea și respectul a 6 copii, și a unei duzini de nepoți.

Gheorghe Cuza vornicul. Este al 5-lea copil a lui Ioniță Cuza și al Tudosicăi Cuza; născut în 1762 Noembrie 8, creșterea și-a primit-o în casa părintească cu dascăli tocmiți, ca și pentru fratele său mai mare Niculachi. Cea întâiu amintire de el o avem în 1781, Oct. 20, cînd cumpără cu 23 lei vii la Vicolcui de la Cozma Călcâiu; atunci era postelnic; n'avea încă 20 de ani, și fusese distins cu postelnicia, întru cît frații săi aveau deja titluri de boerii mai mari și se putea oferi lui Gheorghe Cuza primul rang—postelnicia.

Ca postelnic Gheorghe Cuza își întocmește o condică de zapise, hotarnice pe Bârzești din 1784 Mart 14 (Surete ms. VI 635) și altă condică, de zapise „ce am pe moara din apa Bîrladului, ce este în vadul Stratului Bîrzescului, și de moșia Condrăteștii ce se numește acum Ciofeni, cu locuri de prisăci cum arată în lăuntru acest ispisoc de la răposatul părintele meu spătar Ioan Cuza, veleat 1784 April 17" (Surete ms. VI 505). (cf Uricar XX-353, cartea D-lui A. C. Mavrocordat Vodă din 1784 Noemb. 24 pentru moara din Liudești). Tot din acest timp e jaloba Măriuței nepoata lui N. Tiron vornic de poartă contra post. Gh. Cuza că de 2 $^1/_2$ ani se judecă și nu poate căpăta dreptate „căci dumnealui este fecior de boer și toți boierii îl părtăluesc și m'am vîndut cu cheltuiala", (Surete ms. I. 93). Ca pildă de asemenea părtăluire avem scrisoarea particulară a lui Canta din 1785 Aug. 7 în pricină cu N. Bulubașa (de tipărit textul Surete ms. 1, 109) 128, 134.

In 1785 Aug. 14 Gh. Cuza era tot postelnic, cînd i se dă mărturia lui Șerban Sandul în privința unei danii la Glodeni din partea Saftei Răcleșoaia (pg. 276). Tînăr postelnic, fire impulsivă el se manifestă ca un hărțăgos vecin cu răzeșii, ba sare la batae, cum cetim în jalba lui I. Munteanul căpitan de mazili din Vaslui (1785 Aug. 10) și a lui Nec. Bulubașu tot de atunci (pg. 295). Era deja însurat la această dată, căci Nec. Bulubașa în tînguirea lui zice: „Tîmplîndu-se a veni postelnicul Gh. Cuza cu jupâneasa dumisale din jos, cum m'au văzut au trimis slugile de m'au luat și ducîndu-mă la dumnealui au zis

că de mult dorește să-i cad în mînă și au poruncit slugilor să mă bată și neplăcându-i cum mă băteau slugile au sărit dumnealui gios din rădvan; zicînd dumnealui că va fi și *ispracnic* și *domn* și ținîndu-mă slugile d-sale gios în drum m'a bătut cu mânele dumisale cu biciul la cur" (pg. 296). Tînăra jupâneasă care vedea cu ochii bătaia strașnică ce i-o dădea soțul său lui N. Bulubașa din Bârzești era *Ana* [1]) din Rusia, cu care, se vede că n'a trăit mult și s'a despărțit (pg. 279), avînd din căsătoria lor o singura fată, *Zoița*.

In 1792 Gh. Cuza îl găsim *sulger*, trăitor în Bârzești, unde își are case, face biserică cu hramul Sf. Dumitru și capătă 2 danii, una de la Paraschiva și Ioan Munteanul — unul din bătuții lui Cuza — și alta de la baba Ghinia (pg. 277).

Dela 1796—1805 Gh. Cuza e *serdar*; în acest timp îl găsim făcând un schimb de țigani cu fratele său Ion Cuza pitar în 1796 April 1 (pg. 302): schimbă în 1799 Ghenar 14 tot ca serdar cu fratele său N. Cuza medelnicer niște țigani, ce fusese a fratelui lor acum reposat Alexandru Cuza medelnicer, pentru părți de moșie din Cuci, Bozieni, Săcăleni, Mărmureni și Ivănești la Vaslui pe apa Bârladului (pg. 303); între 1800 și 1805 îl găsim cumpărind în Bănești, Tăcmănești și Buhăești (p. 377).

In 1803 are pricină cu fratele său Aghire pentru înapoiatul averei părintești, pe motiv că la 1781 era nevîrsnic (sureti ms. XXI, 383.)

Gh. Cuza se ridică apoi la cinul de *căminar* între 1805 25 Noemb, și 1811 Iunie 14 (pg. 278, 286 Surete ms. XV, 305). Supt Călimach Scarlat el e ridicat la rangul de *spatar* în care cin îl găsim între 1813—1821.

In 1822 el era postelnic (A. D. Xenopol. Ist. partidelor politice pg. 100).

In 1812, murind Ion Cuza, fratele lui Gh. Cuza (pg. 67), spătar el a pus stăpînire pe averea fratelui său, ceia ce-i atrase asupră-i însărcinarea de a plăti datoriile fratelui său de 1720 lei către Șerban Negel Costache spatar (1813 Noemb. 1; pg. 260). Ioniță Sturza Vodă îl ridică la rangul de *vornic* în care slujbă îl

1. De la aceasta Ana Grigorovna Savina avem scrisoare de așezare cu fostul ei soț Gh Cuza spatar din 1814 Oct. 14, prin care iea 3750 lei din moșia Laurii partea fetei lor Zoița Culbasum, soția lui Iacov Danilovici Culbasiu (pg. 279). Vechilimeasa dată de Zinovia Iacov Colbasiu către maica sa Ana Egorovna e din 1814 Oct. 6 (287).

Insurat a doua oară cu Elisaveta, are o fată Catrina pe care o mărită cu C. Varnav spatar; după moartea lui, Elisaveta Cuza s'a călugărit către 1839 (pg. 283). Aceasta Elisaveta pare a fi din neamul Alhaz, căci în rafuiala ce și-a făcut Gh. Cuza cu dumnei cumnată-mea Elena Alhaz, soția reposatului D. Alhaz, în 1825 Decemvrie 26, reiesă că Gh. Cuza se recunoște dator pentru 9678 lei 48 bani (surete ms, XXI, 353), primindu-i amanet pînă la plată peste un an, țiganii săi de la Bârzești și 10 pogoane vie de la Liești.

găsim pîna cătră 1830 (pg. 282), după care dată nu mai avem ştirĭ de el, propabil că moare înainte de 1839. Soţia sa s'a călugărit sub numele de Elisabeta (pg. 283).

Rolul luĭ politic. Gh. Cuza a luat o parte activă la viaţa politică. Boer de ţară, cu titlurile ce a căpătat, n'a fost nicĭ odată boer divanist, deşi a plecat de la postelnicie până la vornicie. Ca şi fratele său Arghire Cuza, s'a adăpat la ideile nouă ale viacului al XIX: redeşteptarea naţională. Cu puţina cultură primită de la dascălĭ în casa părintească, fără să fi avut putinţa trecerii peste hotar, ca de acolo să primească cultura apusană, neştiind încă limba franceză[1]), care începuse a fi cunoscută de marii boerĭ. Gh. Cuza vornicul ca şi Arghire Cuza postelnicul îĭ vedem intraţĭ în noua mişcare de organizare a ţăriĭ. Trăind la Birzeştĭ şi Tatomierştĭ, precum fratele său Arghire Cuza trăia la Boraştĭ, amîndoĭ fraţiĭ Cuza se interesează de frămîntările politice de la Iaşi, unde şi oricînd puteau fi în 3—4 ceasuri cu trăsura şi aceasta ne indică de ce mai ales Gheorghe Cuza, deşi boer de ţară, dar aşezat în şleahul cel mare al ţăriĭ, e amestecat în luptele anului 1821. Eĭ aveau între multe altele un resentiment din familia contra Grecilor, întru cît Moruzi Vodă decapitase pe tatăl lor. De aceĭa îl găsim pe Gh. Cuza luînd parte în delegaţiunea ce pleacă la Constantinopole să ceară domn pămîntean şi revenirea la vechile capitulaţiunĭ, ca ţara să-şĭ aleagă Domnul.

Şi Arghire şi Gh. Cuza erau de partea boerilor de ţară, a boerimeĭ micĭ, care a eşit biruitoare în lupta pentru domnie, reuşind ca Ioniţă Sturza să fie ales el domn.

In „jurnalul mergeriĭ boerilor deputaţĭ la Ţarigrad“ Let. III² 435, cetim acestea despre partea luĭ Gheorghe Cuza în delegaţie.

La 23 Martie 1822 a plecat din Iaşĭ delegaţia compusă din log. Ioniţă Sturza, vornic Gh. Cuza, vornic Iordache Răşcanu, vornic I. Tăutu, hatman C. Cerchez. In sara zileĭ de 23 Mart 3 din delegaţĭ au mers la poşta de la Onceştĭ, iar vornicul Gh. Cuza şi vornicul Iord. Răşcanu au mers la Birzeştĭ „aşezarea vorniculuĭ Gheorghe Cuza“. Vinerĭ delegaţia a mers la la Bîrlad la aga Greceanul, pe care l'a luat şi pe dînsul la Ţarigrad; Sîmbătă la Focşanĭ, Duminică la Buzeu Lunĭ la Silistra. Aicĭ s'au întîlnit cu delegaţiĭ Muntenĭ; banul Gr. Ghica, banul Barbu Văcărescul, vornicul N. Golescu, Spatarul Sc. Mihailescu, clucer M. Filipescu, clucer Filip, căminarul I. Cocărescul. In Silistra au zăbovit o săptămînă, şi la 1 April au plecat în cară mocăneştĭ spre Ţarigrad poposind în satele. Balakioĭ, Carabaşlikioĭ, Şumla, Dragonkioĭ, Ciolicovac, Carnabat, Beimalikioĭ, Fakĭ, Saranda eclesĭ, Burgaz Ciorlu, Silivra, Buiukcekmege, şi la 16 April au ajuns la Ţarigrad. Luĭ Gh. Cuza vornicul şi vornicul Iordachĭ Răşcanu le-au dat gazdă la Abdul-paşa o odae maĭ mică despre harem (Let. III², 440) cu nota următoare: „aicĭ giurnalistrul îĭ laudă tare umblătorile, arătînd că sunt tot cu marmură aşternute şi că *mulţi* au căzut pe marmurile acelea. Aicĭ au dat-o pe moldoveneşte, se vede că prea tare au căzut de n'au uitat lauda umblătorilor“ (pg. 439 nota).

Delegaţiĭ boerĭ ca să facă faţă formelor işĭ cumpărară papucĭ şi şi-au făcut ciacşirĭ de şal, ceĭace atrage nota din partea giurnalistrului, că eĭ venise numaĭ în izmene şi în ciubote după obiceĭul vechiu.

De şi eĭ au ajuns in Ţarigrad de la 16 April, abia la 26 Iunie li s'au cerut să facă izvod de ce boerĭ sunt în delegaţie. Şi aşa au făcut izvod: Iancu Sturza sin Sandul Sturza, Gheorghe Cuza sin Ion Cuza iprocĭ“ (pg. 443).—Marţi la 1 August „Domnul Moldoveĭ cu Gherghe Cuza vornicul şi vornicul Iordachi Răşcanu şi post. I. Grecianul au mers de au hiritisit pe Patriarhul“ (pg. 447). Iar la întoarcere Ioniţă Sturza Vodă „pentru economia cheltuelelor la drum“ au hotărît a merge pe mare, dar din boeriĭ Moldoveĭ“ vornicul Cuza şi vornicul Răşcanul n'au vrut a merge pe mare“ s'au dus pe uscat pînă la Silistra, unde s'au întîlnit cu Domnul Moldoveĭ (11 Aug. 1822).

Din acestea reiese că Gh. Cuza s'a bucurat la Vodă Ioniţă Sturza de toată atenţia, şi a avut diferite însărcinărĭ „rînduĭelĭ la Huşĭ şi la Vasluĭ“. Cît a stat în Ţarigrad, Gh. Cuza a cheltuit 7800 leĭ, pentru a cărora răfuială el prezintă luĭ Vodă un cont în 13 Maiu 1823. In mişcarea pentru constituţia din 1822, cu toate arătările contradictoriĭ ale actelor, vedem figurînd între *Cărvinaru*, şi pe *Gheorghe Cuza* postelnicul, care e închis la Pângăraţĭ. Cu toate acestea prin instinct vornicul Gh. Cuza de la Bărzeştĭ nu vede cu ochĭ bunĭ intrarea la boeriea peste 400 de indivizĭ de către Vodă S'urza în 1824 şi protestează alături cu mariĭ boerĭ la Poartă (A. D. Xenopol „Istoria partidelor Politice“, 106 nota 45).

Gh. Ghibănescu

---

[1]) In jurnalul mergeriĭ boerilor se spune că venind la 1 Iulie Dragomanul a întîlnit pe boeriĭ delegaţĭ „de ştie vre-unul franţuzeşte sau latineşte şi au răspuns că numaĭ Grigorie Vodă ştia Italieneşte toate aceste Let. III(pg. 445)

